

Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Yer Yönünden Yerel Yönetimlerin Mevzuatında Yapılan Yasal Düzenlemeler

Legal Arrangements Made in the Legislation of the Presidential Government System and Local Governments in Turkey

Çağlar ÇİÇEK

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

caglarcicek@yyu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-9551-1027>

Makale Başvuru Tarihi: 30.11.2022

Makale Kabul Tarihi : 25.12.2022

Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÖZET

Dünden bugüne devletler, birçok farklı yönetim metodu ile yönetilmiş ve yönetilmeye de devam etmektedirler. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de en son yönetimsel olarak uygulanan parlamenter sistemi terk ederek 9 Temmuz 2018 tarihi itibari ile fiilen kendine özgü Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş yapmıştır. Yeni geçilen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine uyum kapsamında, birçok alanda hukuki düzenlemeye ihtiyaç duyulmuş ve bu alanlarda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine uyum amacıyla düzenleme yapılan alanlardan biri de yer yönünden yerel yönetimlerdir. Çalışmada nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak kısaca hükümet sistemlerine, yer yönünden yerel yönetimlere yer verilmiş ve sonrasında ise Türkiye’ye özgü Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde yer yönünden yerel yönetimlerin mevzuatında yapılan düzenlemeler incelenmiştir. Yapılan çalışma ile yeni sisteme uyum kapsamında, yer yönünden yerel yönetimler alanında yapılan yasal düzenlemelerin neler olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hükümet sistemleri, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, Yer Yönünde Yerel Yönetimler.

ABSTRACT

From past to present, states have been and continue to be governed by many different management methods. The State of the Republic of Turkey also abandoned the last administratively implemented parliamentary system and switched to its own Presidential Government System as of July 9, 2018. Within the scope of harmonization with the newly passed Presidential Government System, legal regulations were needed in many areas and necessary regulations were made in these areas. One of the areas where regulations are made in order to comply with the Presidential Government System is the local administration in terms of location. In the study, using the qualitative research method, the government systems, local governments in terms of location, and then the regulations made in the legislation of local governments in terms of location in the Presidential Government System specific to Turkey were examined. With the study, it has been tried to reveal what the legal regulations in the field of local governments are in terms of location within the scope of adaptation to the new system.

Keyword: Government systems, Presidential Government System, Local Governments on the Ground.

1. GİRİŞ

Yönetim araçları geçmişten günümüze değişkenlik göstererek gelişmeye devam etmektedir. Her bir ülke kendi tarihsel sürecinde farklı yönetim modelleri ile yönetilmiştir. Günümüzde ülkelerin yönetim modelleri bir takım benzerlikler ve farklılıklar ekseninde adlandırılmaktadır. Devlet erkini; kimin, nasıl, ne şekilde kullanacağı, yönetme imkânı nasıl elde edileceği gibi soruların varlığı farklı hükümet modellerinin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir (Güler, 2018:300). Hüküm etme modellerinin çokluğu içerisinde, her bir ülke kendi iç dinamiklerinde en uygun yönetim şeklini bulmaya çalışır.

Devletler her daim aynı hükümet modeli içerisinde kalmak zorunda değildirler. Süreç içerisinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak farklı yönetim şekilleri ile de süreci devam ettirebilirler. Ayrıca devletlerin hükümet modelleri ile yerel yönetim modelleri farklılık gösterebilir. Başkanlık sisteminde farklı bir yerel yönetim modeli ya da parlamenter sistemde farklı bir yerel yönetim modeli görülebilir. Hükümet modeli ile yerel yönetim modeli arasında doğrudan bir bağlantı bulunmamaktadır. Bazen başkanlık sisteminde Fransız Napolyon yerel yönetim sistemi bazen ise Anglo – Saxon yerel yönetim sistemi görülebilir.

Türkiye’de yerel yönetimlerin geçmişi eskilere dayanmaktadır. Türkiye’de yerel yönetimlerin tarihinden bahsederken Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye dönemi ile birlikte ele almak gerekmektedir. Çünkü alana ilişkin düzenlemeler ve reformlar Tanzimat dönemi ile başlamaktadır. Önceki dönemde yapılan düzenlemeler haricinde Türkiye, ilk kuruluşun tarihinden günümüze kadar yerel yönetimler özelliğinde yapısal reformlara imza atmıştır. Yapılan reformlar, merkezi idare ile yerel yönetimler arasındaki ilişkiyi tayin etmektedir. Esasında Türkiye’de merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki yönetimin işleyişi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile belirlenmiştir. Anayasaya göre, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında idari vesayet yetkisi bulunmaktadır.

Devletler, yönetim şekillerini bazen referandumla, bazen ise de kurucu iktidar ile değiştirmektedirler. Türkiye Cumhuriyeti Devlet’i referandum ile hükümet modelini değiştiren devletlere örnek olarak gösterilebilir. Uzun dönem parlamenter sistem ile yönetilen Türkiye, yeni bir hükümet sistemine ilişkin tartışmalara sahne olmuştur. Nihai olarak Türkiye Cumhuriyeti, uzun dönem kullanmış olduğu parlamenter sistemi terk ederek 09 Temmuz 2018 tarihi itibarı ile fiili olarak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş yapmıştır. Yaşanan değişimin öncesinde, esnasında ve sonrasında yasal düzenlemeler yapılmıştır. Değişimin doğası gereği ise yeniden tasarlama ya da düzenleme ihtiyacı da ortaya çıkmıştır. Özellikle kamu yönetimi açısından yeniden düzenlenen alanlar mevcuttur. Türkiye’de hükümet sisteminin değişmesi merkezi yapılanmada değişikliğe sebebiyet vermiştir. Merkezi yapılanmadaki değişimin sonucu ister istemez yerel yönetimlere de yansımıştır. Çok köklü düzenlemeler yapılsa da sistemin yerel yönetimlerle uyumlu hale gelmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Zira parlamenter sistemde yer alan Başbakanlık, Bakanlar Kurulu gibi kurumlar kaldırmış yerini Cumhurbaşkanlığı Kabinesi almıştır. Önceki sistemde yerel yönetimlere ilişkin hukuki mevzuatta, Başkana, Bakanlar Kuruluna ya da Bakanlara verilen yetkiler mevcuttu. Yeni sistemde, Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu kurumu bulunmadığından yasalar da bu duruma istinaden hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde yerel yönetimler hukuki mevzuatının sisteme uyumlu hale gelmesi için yapılan düzenlemeler bulunmaktadır. Yapılan çalışmada; kısaca hükümet sistemlerine, yerel yönetim sistemlerine, Türkiye’deki mevcut hükümet sisteminin öncesine ve sonrasına değinilmiştir. Esasen çalışmada; nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile birlikte yer yönünden yerel yönetimlerin mevzuatında yapılan hukuki düzenlemeler incelenmiştir. Bu çerçevede; Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi kapsamında yapılan yasal düzenlemelerin, yer yönünden yerel yönetimler alanındaki temel yasalara nasıl yansıdığı ve neleri değiştirdiğini saptamak amaçlanmıştır.

2. HÜKÜMET SİSTEMLERİNE KISA BİR BAKIŞ

Hükümet sistemlerinin çeşitlendirilmesi, yasama- yürütme organları arasındaki durumuma istinaden yapılmaktadır. Hükümet sistemlerini, yürütme ve yasama erklerinin aynı veya ayrı yerlerde tasarlanması açısından “kuvvetler birliği veya kuvvetler ayrılığı” olarak ikiye ayırmak mümkündür. Devlet teşkilatlanması çerçevesinde, kuvvetler ayrılığı ve kuvvetler birliği yapılanmasında aralarındaki görev ve yetki paylaşımı aynı zamanda hangi hükümet sisteminin tercih edileceğini de belirlemektedir (Kılınç, 2016: 449). Kuvvetler ayrılığı veya kuvvetler birliği olarak adlandırılan teşkilatlanmaların arasında farklılıklar ve benzerlikler mevcuttur. Kuvvetler birliği olarak adlandırılan sistemde, yasama veya yürütme erklerinden birinin yasamada veya yürütmede birleşmesiyle ortaya çıkar. Güç yürütmede toplanırsa diktatörlük ve monarşi, yasamada toplanırsa, meclis hükümet sistemi ortaya çıkar. Kuvvetler ayrılığı sistemi ise, kuvvetler arasındaki ayrımın özelliğine göre, parlamenter sistem ve başkanlık sistemi olarak ikiye ayırmak mümkünse de ikisinin arasında bulunan ve her iki sisteminde özelliğini taşıyan yarı başkanlık sistemi de bulunmaktadır (Kahraman, 2012:433). Esasında Hükümet

sistemlerinin çeşitlendirilmesi, yürütme erki ve yasama erki arasındaki sorumlulukların ne düzeyde paylaşıldığı ile de yakından ilgilidir. Çünkü hükümet sistemleri yürütme ve yasama erki arasındaki ilişkilerin birbirilerine yakınlığı veya yetkilerin paylaşımı ekseninde yapılmaktadır. Bu kapsamda hükümet modelleri kuvvetlerin sert ya da yumuşak ayrımına istinaden çeşitlenmektedir (Akçakaya & Özdemir, 2018:924). Bahse konu hükümet sistemlerinden hangisinin tercih edileceği ise o ülkenin tarihi süreci ile yakından ilişkilidir. Hükümet sistemlerinin çokluğu ve çokluk arasından seçilecek olan sistemin ülkeden ülkeye değişiklik gösterebileceği veya zamanla değiştiği/değişebileceği söylenebilir.

2.1. Başkanlık Sistemi

Başkanlık sistemi; 18. yüzyılda ABD’nde yaşanan bağımsızlık mücadelesi neticesinde Amerikalılar tarafından kullanılan, 30 Nisan 1789 tarihinde göreve başlama George Washington’un da ilk Başkan olduğu, kuvvetler ayrılığı prensibinin parlamenter sistemden ayrı olarak daha sert uygulandığı temsili yönetim çeşitlerinden biri olan demokratik bir sistemdir (Fendoğlu, 2012: 41). Başkanlık sisteminde kuvvetler ayrımına esasında, yasama ve yürütme organlarının birbirinden ayrı olarak seçilip görev yapma durumu mevcuttur (Güler, 2018:303). Başka bir ifadeyle başkanlık sistemi, başkanın doğrudan halk tarafından seçildiği, başkanında yürütmenin başı olduğu demokratik bir yönetim sistemidir (Turhan, 2012:63). Ayrıca başkanlık sisteminde, yürütme tek merkezlidir ve başkan da bu merkezin en tepesindedir. Başkan ve parlamentoyu belirlemek için ayrı seçimler icra edilmektedir. Yapılan seçim sonucu seçilen parlamento ve başkan arasında, feshetme veya hükümeti düşürme gibi durumlar bulunmamaktadır (Aktaş, 2016: 210). Sistemin en belirgin özelliklerinden biri yasama ve yürütme erklerinin sert kuvvetler ayrımı çevresinde şekillenmesidir. Günümüzde bu yönetim modelini uygulayan otuzdan fazla ülke bulunmaktadır (Yaman, 2004: 85). Ükelere göre farklı uygulama alanları bulan Başkanlık sisteminde öne çıkan durum, kuvvetler ayrımına dayanması ve başkanın doğrudan halk tarafından seçilmiş olmasıdır.

2.2.Yarı Başkanlık Sistemi

Başkanlık sisteminde olduğu gibi yarı başkanlık sisteminde de devlet başkanı halk tarafından seçilmektedir. Yarı başkanlık sisteminde, yasama organı içinden çıkan başbakan ve bakanlar kurulunu olması sebebi ile parlamenter sisteme de andırmaktadır. Sistem, ilk defa Almanya Weimar Cumhuriyet’ inde uygulanmış ve yarı başkanlık - parlamenter başkanlık sistemi ya da yarı başkanlık sistemi olarak isimlendirilmektedir (Yazıcı, 2020:91-92). Esasında yarı başkanlık sistemi, başkanlık veya parlamenter sisteme alternatif olabilecek bir sistem olmasının yanında Fransa örneğinde olduğu gibi güçlü bir Cumhurbaşkanı’na sahiptir (Kılınç, 2015: 18). 1958 yılında Fransa’da da uygulanan sistem, yarı parlamenter sistem olarak adlandırılmış ve birçok farklı tanımlanması yapılmıştır. Sistemde, Başkan halk tarafından belirli bir süre için seçilir ve başkan parlamentoya karşı sorumludur. Ancak başkanlık sisteminde böyle bir sorumluluktan bahsedilemez (Yüksel, 2013: 52). Yarı başkanlık sistemin temel özelliği ise, Cumhurbaşkanı’nın belirli bir süre için halk tarafından seçildiği parlamenter bir sistem olmasıdır (Becerren ve Kalağan, 2007: 169-170). Yarı Başkanlık sistemde, yürütme erkinin başında halk tarafından seçilmiş bir Cumhurbaşkanı bulunmakta ancak Cumhurbaşkanı parlamentoya karşı sorumludur.

2.3. Parlamenter Sistem

Parlamenter sistem; 18. yüzyılda İngiltere’de yaşanan değişimle ortaya çıkan, hükümdara karşı halkı temsil eden ve yasama yetkisini elinde bulunduran, hükümdarı denetlemek üzere oluşturulmuş bir sistemdir (Tunaya, 1980:387). İngiltere’de ve İngiliz kolonilerinde uygulama alanı bulan parlamenter monarşi bir bakıma parlamenter sistemin temeli sayılır (Alkan, 2013:77). Genel itibari ile parlamenter monarşiyi tarif etmek gerekirse ise, anayasal bir sistem tarafından hükümdarın yetkisinin kısıtlanması (Teziç, 2009: 12) şeklinde tarif edilebilir. Ancak parlamenter monarşi devlet başkanlığı makamının babadan oğula intikal ettiği, devlet başkanının halk tarafından seçimle işbaşına getirilmediği bir sistemdir (Gözler, 2003: 593). Parlamenter sistem, yürütme ile yasama arasındaki güç paylaşımı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Halkoyu ile seçilen vekillerin oluşturduğu mecliste vekiller arasından belirlenen bir hükümet bulunmaktadır. Yürütme erkini temsil eden hükümetin (Bakanlar Kurulu) meclise karşı siyasi sorumluluğu bulunmaktadır. Parlamenter sistemde, kuvvetler ayrılığı sistemi

prensibinin esnetilerek arada bir denge oluşturulmaya çalışılmaktadır (Karasoy, 2013: 277). Parlamenter sistemde aralarında farklılıklar bulunan iki erk (güç) bulunmaktadır. Bunlardan biri sembolikte olsa devleti temsil eden cumhurbaşkanı, diğeri ise daha aktif olan başbakan veya kabinedir (Aktaş, 2016: 210). Sistemde hükümetin yasama organına karşı sorumluluğu bulunmaktadır. Ayrıca hükümet veya kabine devlet başkanına karşı da sorumludur (Gözler, (2003: 604). Türkiye Cumhuriyet Devlet’inde de bir dönem uygulanan sistemde, hükümet seçilen milletvekilleri arasından (genelde parti lideri) cumhurbaşkanınca hükümet kurma görevi tevdi edilen kişi tarafından kurulur ve güvenoyu alarak göreve başlardı. Bu kapsamda parlamenter sistemin temel özelliği, seçim ile işe başına gelen bir yasama organı ve yasama organı içinden yürütme organının çıkmasıdır.

3. BAŞLICA YEREL YÖNETİM SİSTEMLERİ VE TÜRKİYE

Ülkelerin yerel yönetim sistemlerinin meydana gelmesinde bir takım unsurlar mevcuttur. Bunlardan bazıları ekonomik, toplumsal ve siyasi dinamikler ile dış dinamiklerin etkisidir. Bazen de yerel yönetimlerin ilerleme kaydetmesinde yaşanan savaşlar ve barış antlaşmaları da etki etmiştir. İfade edildiği üzere yerel yönetimlerin gelişmesinde birçok farklı etken bulunmaktadır. Genel bir değişim gözlemlendiği dönem ise sanayi devriminin başlangıcı ve buna bağlı gelişmelerdir (Berk, 2003: 48). Çünkü sanayileşme ile birlikte hızlı nüfus artışı, kentleşme gibi sorunlar yeni bir yönetim anlayışının ortaya çıkması zorunluluğu getirmiştir. Yerel yönetimlerin gelişmesinde payı olan diğer bir olay ise 2. Dünya Savaşıdır. Zira savaştan sonraki süreçte ulusal ve bölgesel çalışmalar yerel yönetim sistemlerine önemli katkısı sunmuştur (Keleş, 2019: 101). Bahsedildiği gibi yerel yönetimlerin gelişmesinde farklı dinamikler bulunmaktadır. Ancak buna rağmen ülkelerin yerel yönetim sistemlerinde farklılıklar ve benzerlikler bulunmaktadır. Farklılıklar ve benzerliklerden yola çıkarak yerel yönetim sistemlerini gruplara ayırmak mümkündür. Zira Keleş, yerel yönetim sistemlerini Fransız Napolyon modeli, Anglo – Saxon modeli, Kuzey ve Ortadoğu modeli ve Sosyalist Blok ülkelerini kapsayan model olmak üzere dört gruba ayırmaktadır. İsimleri zikredilen yerel yönetim sistemlerine ilişkin kısa bir değin yapmakta fayda vardır.

Fransız Napolyon Modeli: Adı geçen model içerisinde bulunan ülkelerin kısmen veya tamamen etkilendiği bir sistemdir. Yerel yönetimlerin statüleri anayasal metinlerce garanti altına alınmıştır. Yerel kamu hizmetlerinin görülmesi açısından, yerel yönetimlerin merkez yönetimin destek ve yardımlarına ihtiyaçları vardır. Modelin genel özellikleri; merkezi yönetimin yereldeki temsilcisinin vali olması, valinin merkezi yönetim adına görev yapması, taşra birimlerinin vesayet altına alınması ve anayasal metinlerde yerel yönetimlere eşit statü verilmesidir. Modele ilişkin arada farklılıklar da olsa uygulandığı ülkelere örnek olarak, Fransa, İspanya, Portekiz, Yunanistan, Belçika ve İtalya verilebilir (Keleş, 2019: 102).

Anglo - Saxon Modeli: Anglo - saxon geleneğinden etkilenen ülkelerin içerisinde bulunduğu, yerel yönetimlerin anayasal bir statülerinin olmadığı, yerel yönetimlerle merkez yönetim arasında tamamıyla ayrı işleyişin olduğu sistemdir. Yerel yönetimler oldukça özerk bir yapıya sahiptirler. Merkez yönetim ile yerel yönetimler arasında ilişkiler yataydır. Bu sistem içerisinde olan ülkelere örnek olarak; İngiltere, İrlanda, Kanada, ABD (Keleş, 2019: 102) örnek gösterilebilir.

Kuzey ve Orta Doğu Modeli: Yerel yönetimler ile merkezi yönetim arasındaki ilişkiler değerlendirildiğine, yerel yönetimlerin hizmet vermesi anglo-saxon modeli ile benzeşmektedir. Ancak anglo-saxon modelinden farklı olarak yerel yönetimlerde demokrasiye daha fazla önem verilmektedir. Yerel yönetimler, geniş yetkilerle donatılmıştır. Bu grupta bulunan ülkeler diğer grupta bulunan ülkelere göre yerinden yönetim geleneğine daha bağlıdırlar. Yerel yönetimler aynı zamanda hem anayasal hem de geniş bir yönetsel özelliklerden faydalanır. Modeli tam olarak uygulayan ülkelere örnek olarak İsveç, Norveç ve Danimarka verilebilir. Bir takım özellikleri farklı olsa da Avusturya, İsviçre, Almanya, Hollanda ve Japonya bu gruba (Keleş, 2019: 102) örnek gösterilebilir.

Sosyalist Blok Ülkelerini Kapsayan Model: Sosyalist Blok ülkelerini kapsayan ve dağılma sürecini genel itibari ile tamamlamış olan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin içinde bulunduğu gruptur. 2. Dünya Savaşı bitimi ile birlikte Sovyetler Birliği’nde Lenin ve Stalin’in kurmuş ve geliştirdiği bu sistem, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine baskı ile dayatılmıştır. Her seviyede bulunan birimlerin aldığı kararlar bir

üst kademenin onayına bağlı olmasından dolayı gerçek anlamda yerel yönetim özgürlüğünden bahsedilemezdi (Keleş, 2019: 103).

Türkiye'nin yerel yönetim sistemi modeli: Türkiye'nin yönetim yapısının yerinden yönetim ve merkezden yönetim ilkeleri çerçevesinde geliştiği, yönetim modelinin ise Fransız- Napolyon geleneğinden gelmektedir (Yılmaz, 1997: 118). Zira yerel yönetim statülülerinin Anayasa ile güvence altına alındığı Fransız- Napolyon sisteminde olduğu gibi yerel yönetimlerin statüleri anayasa ile güvence altına alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 127. maddesi, "Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, genel kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir" şeklinde düzenlenmiştir. Yine Anayasa'nın 123. maddesi, "İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. Kamu tüzelkişiliği, kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulur" şeklinde hüküm altına alınmıştır. İlgili madde düzenlemelerinden anlaşılacağı üzere yerel yönetimlerin ana çerçevesi anayasa ile belirlenmiştir. Ayrıca merkezi yönetimin yereldeki temsilcisi olan valinin merkezi yönetim adına görev yapması, taşra birimlerinin vesayet altına alınması gibi durumların varlığı Fransız- Napolyon sistemini işaret etmektedir.

4. KISACA TÜRKİYE' DE CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ ÖNCESİ VE SONRASI

Türkiye, yaklaşık bir asırlık süreçte birçok farklı siyasal toplumsal, kültürel ve ekonomik sebeplerden dolayı farklı hükümet sistemleri ile yönetilmiştir. Türkiye; 1921 Anayasası ile 1923 yılına kadar meclis hükümeti sistemi, 1924-1961 yılları arası meclis hükümet sistemi ve parlamenter sistem arasında karma bir sistem, 1961-1982 yılları arasında ise parlamenter sistemi, 1982 ile 2014 yılı arası ise parlamenter sistemi kullanmıştır (Dinç ve Yılmaz, 2022: 170-171) . Türkiye Cumhuriyeti Devleti, uzun bir dönem hükümet sistemi olarak parlamenter sistem ile yönetilse de hükümet sistemine ilişkin tartışmalar siyaset sahnesinde varlığını daima sürdürmüştür. Hükümet sistemine ilişkin tartışmalar, dönemin siyasi liderleri Turgut Özal ve Süleyman Demirel tarafından da çokça dile getirilmiştir. Ancak hükümet sistemi değişikliği gerçekleş(tirile)memeştir.

2002 yılında ilk defa seçime giren ve birinci parti olarak seçimden çıkan Adalet ve Kalkınma Partisi dönemi boyunca hükümet sistemine ilişkin tartışmalar yine devam etmiştir. Bilhassa 10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in 2007 yılında görev süresinin dolması ve yeni bir Cumhurbaşkanı seçme süreci tartışmaları alevlendirmiştir (Kaan, 2019: 18). Türkiye, siyaset sahnesinde yaşanan söylemsel ve fikirsel tartışmaların sonucu 2007 yılında yapılan referandum¹ ile önemli bir aşama kaydetmiştir.

Yapılan referandumun yansımalarından biri olan Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesi parlamenter sistemden ilk kopuş sinyali olarak görülmüştür (Güler, 2018:308). 16 Nisan 2017 tarihinde ise yapılan referandumdan² ile Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişin hukuki sınırları çizilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde tam anlamı ile geçişin Kasım 2019 yılında yapılacak seçimle geçilmesi öngörülmüşse de, seçimlerin 24 Haziran 2018 tarihine erkene alınması Anayasa'da planlanan değişikliklerinde yürürlüğe girmesini yaklaşık olarak bir buçuk yıl erkene alınmasına sebep olmuştur (Turan, 2018:43). 24 Haziran 2018 yılında yapılan seçim sonuçlarına istinaden, 9 Temmuz 2018 tarihi itibari ile Türkiye fiili olarak yeni bir sisteme geçiş yapmıştır. Netice olarak 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal döneminden itibaren siyaset sahnesinde uzun süren tartışmaların sonucunda, yeni bir hükümet sistemine fiili olarak geçiş yapılmıştır (Ateş, H., & Akpınar, A. 2017:20). Yeni hükümet sistemi, ABD'den esinlense de oradaki uygulamadan farklılıkları bulunması münasebetiyle "kendine özgü bir sistem" olarak nitelendirilmiştir (Güler, T. 2018: 311). Nasıl isimlendirilirse isimlendirilsin Türkiye Cumhuriyeti artık yeni bir sisteme geçiş yapmıştır.

¹ 5678 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişikli Yapılmasına Dair Kanun, 31 Mayıs 2007, 5678.

² 671 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 11 Şubat 2017, 29976.

5. TÜRKİYE’ DE YER YÖNÜNDEN YEREL YÖNETİMLERİN YASAL MEVZUATINA TARİHSEL KISA BİR BAKIŞ

Kabul edilen tanımı ile yerel yönetimler; köy, kent, kasaba, ilçe, il vb. gibi coğrafi yerlerde yaşayan halkın ortak menfaatleri çerçevesinde hizmet etme maksadıyla yerelde yaşayan halk tarafından seçimle iş başına getirilen, hukuki bir mevzuat ile görev ve yetkileri belirlenen organlardır (Berk, 2003: 49). Farklı bir ifade ile yerel yönetimler; köy, kasaba, kent ve şehir gibi benzeri biçimde farklı büyüklükteki yerleşim alanlarında yaşayan insan ve canlı varlıkların ortak ve mahalli durumdaki gereksinimlerini karşılamak için hukuki yapılanması bulunan anayasa ile kurulan teşkilatlardır (Varcan,2013–3). Modern anlamda yerel yönetimlerin tarifini yapma ve nasıl olduğunu ifade edebilmek mümkünken post modern öncesinde yerel yönetimleri tanımlamak pekte kolay değildir. Çünkü seçimle iş başına gelme, yasalar ile koruma altına alma, yerelde halkın müşterek giderlerini karşılama gibi bir takım özelliklerden daha önceleri pek bahsedilmeyebilir. Her bir devletin kendi iç dinamikleri ve dış etkilerle ile gelişme gösteren yerel yönetimleri Türkiye’de tarihsel açıdan incelerken Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye döneminde ki gelişmeler ile birlikte ele almak gerekmektedir. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Devlet’i öncesinde özellikle Tanzimat döneminden itibaren yerel yönetim alanında gelişmelerin olduğu bilinmektedir. Devlet, iç ve dış baskılara göğüs germek ve ayakta durmak adına kurumlarını Avrupa standartlarına göre baştan yapılandırmak gayesi içerisindeydi. Bu çerçevede yerel yönetimlerde yeniden düzenlenmesi yaşanan sürecin bir parçasıydı. İlk olarak yerelde mali işleri düzenlemek için merkezden “Muassıl”³ adında maliye memurları görevlendirilmiştir. Muhassıllar her ne kadar merkezi idare tarafından atanmış olsalar bile dönemde muhassıl meclisleri oluşturulması ve oluşan mecliste bazı üyelerin seçimle görev alması sebebiyle yerel yönetim teşkilatlarına ilk örnek olarak gösterilebilir.

Belediyecilik faaliyetleri kapsamında ilk defa 1856 yılında İstanbul vilayetinde belediyecilik tecrübesi yaşanmıştır. Ardından da 1858 yılında Paris Belediyesi örnek alınarak Beyoğlu ve Galata’da Altıncı Daire-i Belediyesi kurulmuştur. Bu örneğin yaygınlaşmasıyla bütün İstanbul’da uygulanması için 1869 senesinde Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir. Belediye için başlangıç sayılan bu dönemin yansıması olarak ise 1877 yılında çıkarılan “Dersaadet Belediye Kanunu” ve Vilayet Belediye Kanunu” ile belediyelerin tüzel kişiliği oluşmuştur. 1912 senesine gelindiğinde ilk defa belediye başkanlığı seçimleri yapılmıştır. Tarihsel süreç; Cumhuriyet döneminde 1924 yılında çıkarılan Ankara Şehremaneti Kanunu, 1930 yılında kabul edilen yerel yönetimler anlamında birçok yeniliği içinde bulunduran ve 2005 yılına kadar yürürlükte bulunan 1580 Sayılı “Belediye Kanunu”, 2004 yılında, 5216 Sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanunu” ve 2005 yılında ki 5393 Sayılı “Belediye Kanunu” ile devam etmiştir (Koçak, & Ekşi, 2010:97-98-99).

Öncesinde Büyükşehir belediye tecrübesi olmayan Türkiye, 1984 yılında 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun ile yasal alt yapı hazırlamıştır.

1993 yılındaki 504 nolu Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile bazı illerin büyükşehir yapılması süreci yaşanmış ve zaman içerisinde insanların yerel ihtiyaçlarına cevap verebilmesi adına 2004 yılında kabul edilen 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu yürürlüğe girmiştir. Sonrasında ise 5216 sayılı Kanun’da 6360⁴ sayılı yasal düzenleme yapılarak birçok önemli değişiklik hayata geçirilmiştir (Yılmaz ve Kaypak, 2019:3-4). Türkiye’de belediyecilik faaliyetlerinin tarihi gelişimi 19. yüzyıldan günümüze kadar yapılan yasal düzenlemeler ile süregelmiştir. Fakat belediyecilik alanında tam anlamı ile reformların bittiğinden söz edilemez. Bir örnek vermek gerekirse, büyükşehir belediyelerinin olduğu illerde il özel idaresi bulunmamakta ancak büyükşehir belediyesi dışındaki il belediyelerinin olduğu yerlerde il özel idareleri bulunmaktadır.

³ Özkaya, Y., & Akyıldız, A. (2006). Muhassıl. *TDV. İA*, 18-20.

⁴ İzci, F., & Turan, M. (2013). Türkiye’de Büyükşehir Belediyesi Sistemi ve 6360 Sayılı Yasa İle Büyükşehir Belediyesi Sisteminde Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 18(1).

Yer yönünden yerel yönetim birimlerinden biri olan il özel idarelerine Türkiye açısından tarihsel sürecine bakıldığında yine Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye döneminde ki gelişmelerden itibaren ele almak gerekmektedir. Ayrıca dönemde Fransız yönetim biçiminden etkilenecek bir yapı oluşturduğunu ifade etmek mümkündür (Çetin, 2015: 249). İlk olarak 1864 yılında yürürlüğe giren Vilayet Kanunu ile il özel idarelerinin yapısı kurulmuştur. Süreç içerisinde yapılan yasal düzenlemelerin isimleri ve tarihleri ise genel olarak; 1870 yılında yürürlüğe giren İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamname' si, 1876 tarihli Kanuni Esasi, (illerin merkezi yönetimin bir parçası haline getiren düzenleme) 1913 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunnamesidir. Cumhuriyet döneminde yapılan yasal düzenlemeler ise; 1929 tarihli 1426 sayılı yasa, 1426 sayılı yasayı yürürlükten kaldıran 31 Temmuz 1949 tarihinde yürürlüğe giren 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, 1987 yılında köklü bir değişiklik yapılarak ortaya çıkan 3360 sayılı Kanun ve son olarak 2005 yılında yürürlüğe giren 5302 sayılı İl İdaresi Kanunu'dur (Çiftelmar, 2006:123-124). 5302 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre Türkiye, 'merkezi idare kuruluşu bakımından coğrafya durumuna, iktisadi şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere; iller ilçelere ve ilçeler de bucaklara bölünmüştür'. Ancak her ne kadar İl İdaresi Kanunu'nda bucak ve yönetimi bulunsun da artık günümüzde uygulanmamaktadır. 11 Eylül 214 tarih ve 29116 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan, 'İş Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması İle Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun ile bucaklar kaldırılmış ve kaldırılan bucaklara bağlı köy ve beldelerde, bucağın bağlı olduğu idari birime bağlanmıştır.

Yer yönünden yerel yönetimlerden biri olan köyler, yönetsel ve tarihsel sürecini Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye dönemi içerisinde barındırmaktadır. 1829 yılında ilk defa köylerde muhtarlık birimi oluşturulmuş ve 1858 yılında yapılan reformlarla birlikte ilk defa köyler idari bir teşkilat olarak sistemde yer almıştır. Sonrasında 1864 yılında yürürlüğe giren Vilayet Nizamname' sinde, köy idaresi yerel yönetim teşkilatı olarak düzenlenmiştir. 1871 tarihinde yürürlüğe giren İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamname' si ile de idari teşkilatlanmaya yeni bir düzenleme getirilmiş ve köy yönetimi teferruatlı olarak düzenlenmiştir. Ancak 1913 tarihinde yürürlüğe giren İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu önceki düzenlemeleri kaldırarak alandaki tek düzenleme olmuştur. Cumhuriyet döneminde ise 1924 yılında yürürlüğe giren ve halen günümüzde yürürlükte bulunan 442 sayılı Köy Kanun ile devam etmektedir (Ünal, 2011:245). Sonuç olarak Türkiye'de yer yönünden yerel yönetimler üzerinde yapılan çalışmaların ve hukuki düzenlemelerin kökeni Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye dönemi ile birlikte ele alınması gereken yaklaşık bir buçuk asırdan fazla bir dönemi kapsamaktadır.

6. TÜRKİYE'DE CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ SONRASINDA YER YÖNÜNDEN YEREL YÖNETİMLERİN MEVZUTLARINDA YAPILAN TEMEL DÜZENLEMELER

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sonrasına yaşanan gelişmelere geçmeden önce kısa bir giriş yapmakta fayda görülmektedir.1980'li yıllarda yaşanan globalleşme süreci ile yaşanan değişim ve dönüşüm devletleri etkilemiştir. Bunu kamu yönetimi alanında yönetsel anlamda görülen değişimlerden okumak mümkündür. Türkiye özelinde ise merkezi idare ile yerel yönetimler arasında var olan ilişkiler değişmiştir. Bu değişim yerel yönetimler açısından olumlu sonuçlar doğurmuştur. İdari ve malî bakımdan otonom, kamu tüzel kişiliği taşıyan ve etkili meclisleri olan yerel yönetimler sistem içerisinde yer bulmuştur. Zamanla yapılan reformlarda, yerel yönetim birimleri merkezi idare ile müşterek çalışan ve özel sektörde başarılı olan prensiplerin yansıtılmaya çalışıldığı görülmektedir (Akman, 2019: 2501–2502–2510). Bu minvalde birlikte yönetme veya katılımcı yönetim modelleri ortaya çıkmıştır. Türkiye'de, yer yönünden yerel yönetimlerden bahsedilirken Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na da değinmek gerekmektedir. Çünkü şartın 4. maddesinin 4. fıkrası yerel yönetimlere güç vermiş, merkezi yönetimin etkisini az da olsa kısıtlamıştır. Buna ilişkin düzenlemeler 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile yerini almıştır (Urhan, 2008: 100). Sisteme geçilmeden önce ki açıklamalarda değinildiği gibi yer yönünden yerel yönetim alanında değişiklikler yapılmıştır. Yer yönünden yerel yönetimlerin yasal tarihçesi yaklaşık bir buçuk asırdan fazla bir dönemi kapsamaktadır. Ancak 2017 yılında yapılan Anayasa değişikliği sonrasında seçim ile birlikte Türkiye fiili olarak 9 Temmuz 2018 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Hükümet sisteminde geçmiştir. Yeni sisteme uyum sağlanması açısından düzenlemeler yapılmıştır. Yeni sistemde olmasına gerek olmayan Bakanlar Kurulu gibi kurumlar lav edilmiş, olmasına ihtiyaç duyulan makamlar

(Cumhurbaşkanlığı Yardımcılığı) oluşturulmuştur. Süreç, Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ve kararları ile yürütülmüş usul ve esaslar ona göre belirlenmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişten sonra yer yönünden yerel yönetimlerin yasalarında ne gibi değişikliklerin olduğuna bakılmaya çalışılmıştır. Ayrıca kısa bir şekilde Cumhurbaşkanlığı Politika Kurularına değinilmiştir. Bu çerçevede, ilk olarak 04/03/2005 tarihinde yürürlüğe giren 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş ile birlikte yapılan yasal düzenlemelere bakılmıştır.

Tablo:1 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sonrası 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda yapılan yasal düzenlemeler:

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Öncesi Hali	Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Sonrası Hali
Madde 51 f bendi; İl özel idarelerinin ileri teknoloji ve büyük tutarda maddi kaynak gerektiren alt yapı yatırımlarında Devlet Plânlama Teşkilatı Müsteşarlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kabul edilen projeleri için yapılacak borçlanmalar (d) bendindeki miktarın hesaplanmasında dikkate alınmaz. Dış kaynak gerektiren projelerde Hazine Müsteşarlığının görüşü alınır.	Madde 51 f bendi; İl özel idarelerinin Cumhurbaşkanınca kabul edilen projeleri için yapılacak borçlanmalar (d) bendindeki miktarın hesaplanmasında dikkate alınmaz. Dış kaynak gerektiren projelerde Hazine Müsteşarlığının görüşü alınır.
Madde 27; Vali kanun, tüzük, yönetmelik ve il genel meclisi kararlarına aykırı gördüğü encümen kararının bir sonraki toplantıda tekrar görüşülmesini isteyebilir. Encümen, kararında ısrar ederse karar kesinleşir. Bu takdirde, vali, kesinleşen encümen kararının uygulanmasını durdurur ve idari yargı mercilerine yürütmeyi durdurma talebi ile birlikte on gün içinde başvurur. İtiraz Danıştayca en geç altmış gün içinde karara bağlanır	Madde 27; Vali kanun ve diğer mevzuat hükümleri ile il genel meclisi kararlarına aykırı gördüğü encümen kararının bir sonraki toplantıda tekrar görüşülmesini isteyebilir. Encümen, kararında ısrar ederse karar kesinleşir. Bu takdirde, vali, kesinleşen encümen kararının uygulanmasını durdurur ve idari yargı mercilerine yürütmeyi durdurma talebi ile birlikte on gün içinde başvurur. İtiraz Danıştayca en geç altmış gün içinde karara bağlanır

Tablo 1'de görüldüğü üzere Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş ile birlikte 5302 sayılı Kanun özelinde sisteme uyum ile ilgili değişiklikler yapılmıştır (Öner, 2019:308). Göze çarpan en önemli değişikliğin il özel idarelerinin ileri teknoloji ve büyük tutarda maddi kaynak gerektiren alt yapı yatırımlarında, artık Cumhurbaşkanınca yatırımların kabul edilmesidir. 5302 Sayılı İl İdaresi Kanunu'nda Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine ilişkin köklü bir düzenleme mevcut değildir.

13/07/2005 tarih ve 25874 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan 5393 sayılı Belediye Kanun özelinde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş ile birlikte sisteme uyum kapsamında yapılan yasal düzenlemeler.

Tablo:2 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sonrası 5393 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikler:

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Öncesi Hali	Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Sonrası Hali
4. Madde 5. Fıkra: İşlem dosyası valinin görüşüyle birlikte İçişleri Bakanlığına gönderilir. Danıştay'ın görüşü alınarak müşterek kararname ile o yerde belediye kurulur. Yeni iskân nedeniyle oluşturulan ve nüfusu 5.000 ve üzerinde olan herhangi bir yerleşim yerinde, İçişleri Bakanlığının önerisi ile müşterek kararname ile belediye kurulabilir.	4. Madde, 5. Fıkra: İşlem dosyası valinin görüşüyle birlikte Çevre ve Şehircilik Bakanlığına gönderilir. Cumhurbaşkanı kararı ile o yerde belediye kurulur. Yeni iskân nedeniyle oluşturulan ve nüfusu 5.000 ve üzerinde olan herhangi bir yerleşim yerinde, Cumhurbaşkanı kararı ile belediye kurulabilir.
Madde 11; Meskûn sahası, bağlı olduğu il veya ilçe belediyesi ile nüfusu 50.000 ve üzerinde olan bir	Madde 11: Meskûn sahası, bağlı olduğu il veya ilçe belediyesi ile nüfusu 50.000 ve üzerinde olan bir belediyenin sınırına,

<p>belediyenin sınırına, 5.000 metreden daha yakın duruma gelen belediye ve köylerin tüzel kişiliği; genel imar düzeni veya temel alt yapı hizmetlerinin gerekli kılması durumunda, Danıştay'ın görüşü alınarak İçişleri Bakanlığının teklifi üzerine müşterek kararname ile kaldırılarak bu belediyeye katılır.</p> <p>Madde 11, 2. Fıkra; Nüfusu 2.000'in altına düşen belediyeler, Danıştay'ın görüşü alınarak, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine müşterek kararname ile köye dönüştürülür.</p>	<p>5.000 metreden daha yakın duruma gelen belediye ve köylerin tüzel kişiliği; genel imar düzeni veya temel alt yapı hizmetlerinin gerekli kılması durumunda, Cumhurbaşkanı kararı ile kaldırılarak bu belediyeye katılır.</p> <p>Madde 11, 2. Fıkra; Nüfusu 2.000'in altına düşen belediyeler, Cumhurbaşkanı kararı ile köye dönüştürülür</p>
--	--

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 127. maddesinde düzenlenen mahalli idarelere ilişkin düzenlemelerin kanunla düzenlenme zorunluluğu olmasına rağmen, 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişiminin ardından ilan edilen OHAL sürecinde 703 sayılı KHK ile Danıştay'ın görüş sunması kaldırılmıştır (Öner, 2019:312). Tablo 2'de gösterilen değişiklikler dışında, 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişiminin ardından ilan edilen OHAL sürecinde çıkarılan Kanun Hükmünde Kararname'ler ile bu kanun çerçevesinde yapılan değişiklikler de bulunmaktadır. 673 sayılı KHK ile 5393 Sayılı Belediye Kanunu'na eklenen “ *belediye başkanı veya başkan vekili ya da meclis üyesinin terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçları sebebiyle görevden uzaklaştırılması veya tutuklanması ya da kamu hizmetinden yasaklanması veya başkanlık sıfatı veya meclis üyeliğinin sona ermesi hallerinde 46. maddedeki makamlarca belediye başkanı veya başkan vekili ya da meclis üyesi görevlendirilir*” düzenlenmesi getirilmiştir. Yine 46. madde ile “Belediye başkanlığının herhangi bir nedenle boşalması ve yeni belediye başkanı veya başkan vekili seçiminin yapılamaması durumunda, seçim yapıncaya kadar belediye başkanlığına büyükşehir ve il belediyelerinde İçişleri Bakanı, diğer belediyelerde vali tarafından görevlendirme yapılır” hükmü getirilmiştir. Görevlendirilecek kişinin belediye başkanı seçilme yeterliğine sahip olması şarttır” ibaresi eklenmiştir. Yapılan değişiklik ile meydana gelen duruma ilişkin yapılan atamaya “kayımlık” uygulamadaki ismi ile de belediye başkan vekilliği durumu ortaya çıkmıştır (Turan, 2018:75). Ayrıca 29 Ekim 2021 tarihli ve 31643 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanan 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın ismi Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak değiştirildiğini belirtmek gerekmektedir.

23/07/2004 tarihinde Resmi Gazete ile yayımlanan 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu çerçevesinde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş ile birlikte sisteme uyum kapsamında yapılan yasal düzenlemeler.

Tablo:3 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sonrası 5216 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikler:

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Öncesi Hali	Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Sonrası Hali
<p>Madde 8: Alt yapı koordinasyon merkezinin çalışma esas ve usulleri ile bu kurullara katılacak kamu kurum ve kuruluş temsilcileri, İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir. İçişleri Bakanlığı, çıkarılacak bu yönetmeliğin, alt yapı yatırım hesabının kullanılması ve ödenek tahsisi ve aktarmasına ilişkin kısımları hakkında, Maliye Bakanlığı ve Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığının görüşünü alır.</p>	<p>Madde 8: Alt yapı koordinasyon merkezinin çalışma esas ve usulleri ile bu kurullara katılacak kamu kurum ve kuruluş temsilcileri, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, çıkarılacak bu yönetmeliğin, alt yapı yatırım hesabının kullanılması ve ödenek tahsisi ve aktarmasına ilişkin kısımları hakkında, Maliye Bakanlığı ve Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığının görüşünü alır.</p>
<p>Madde 9: Koordinasyon merkezinin çalışma esas ve usulleri ile bu kurullara katılacak kamu kurum ve kuruluş temsilcileri, İçişleri Bakanlığı tarafından</p>	<p>Madde 9: Koordinasyon merkezinin çalışma esas ve usulleri ile bu kurullara katılacak kamu kurum ve kuruluş temsilcileri, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile İçişleri</p>

<p>müştereken çıkarılan yönetmelikle belirlenir.</p> <p>Madde 25 a bendi: Bütçe metnindeki kanun, tüzük ve yönetmeliklere aykırı madde ve ibareleri çıkarmaya veya değiştirmeye.</p> <p>Ek Madde 1: ...Engelli hizmet birimlerinin kuruluş, görev, yetki, sorumluluk ve işleyişine ilişkin usûl ve esaslar Özürlüler İdaresi Başkanlığının görüşü alınarak İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.</p> <p>Ek Madde 2:... Bu madde uyarınca personel devri yapılan büyükşehir belediyesinin talebi üzerine, büyükşehir belediyesinin veya bağlı kuruluşun norm kadro alt grubunu veya bulunduğu alt grup itibarıyla ihdas edilebilecek kadro sayılarını, devir işlemini takip eden bir yıl içerisinde tekrar belirlemeye İçişleri Bakanlığı yetkilidir.</p>	<p>Bakanlığı'nın müştereken çıkarılan yönetmelikle belirlenir.</p> <p>Madde 25 a bendi: Bütçe metnindeki kanun ve diğer mevzuata aykırı madde ve ibareleri çıkarmaya veya değiştirmeye.</p> <p>Ek Madde 1: ...Engelli hizmet birimlerinin kuruluş, görev, yetki, sorumluluk ve işleyişine ilişkin usûl ve esaslar Özürlüler İdaresi Başkanlığının görüşü alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.</p> <p>Ek Madde 2:... bu madde uyarınca personel devri yapılan büyükşehir belediyesinin talebi üzerine, büyükşehir belediyesinin veya bağlı kuruluşun norm kadro alt grubunu veya bulunduğu alt grup itibarıyla ihdas edilebilecek kadro sayılarını, devir işlemini takip eden bir yıl içerisinde tekrar belirlemeye Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yetkilidir.</p>
---	---

Tablo 3' de ele alınan 5216 sayılı Kanun ile İçişleri Bakanlığına verilen yetkilerin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına genel olarak devredildiği görülmektedir. Özellikle personel işleyişine ilişkin düzenlemelerde yetkinin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına devredildiği dikkat çekmektedir.

7/4/1924 tarihli 68 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan 442 sayılı Köy Kanunu özelinde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine uyum kapsamında yapılan düzenlemelerin de mevcut olduğu görülmektedir.

Tablo:4 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sonrası 442 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikler.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Öncesi Hali	Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Sonrası Hali
<p>Ek madde 18: ... eğitim ve denetim usûl ve esasları, sicil ve izinleri, ilk müracaatlarında sahip olmaları gereken sağlık şartları, başka bir işte çalışma hakları ile bu Kanunda yer alan diğer hususlara ilişkin uygulamalar Milli Savunma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığının görüşü üzerine İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak ve bu maddenin yayımı tarihinden itibaren altı ay içinde Bakanlar Kurulunca çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.</p>	<p>Ek madde 18: ... eğitim ve denetim usûl ve esasları, sicil ve izinleri, ilk müracaatlarında sahip olmaları gereken sağlık şartları, başka bir işte çalışma hakları ile bu Kanunda yer alan diğer hususlara ilişkin uygulamalar Cumhurbaşkanınca çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.</p>
<p>Madde 74: Bakanlar Kurulunca tespit edilecek illerde; olağanüstü hal ilanını gerektiren sebeplere ve şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin köyde veya çevrede ortaya çıkması veya her ne sebeple olursa olsun köylünün canına ve malına tecavüz hareketlerinin artması hallerinde, valinin teklifi ve İçişleri Bakanının... bu şekilde görevlendirilecek güvenlik korucusu sayısı 40.000 kişiyi geçemez. Bakanlar Kurulu bu sayıyı yüzde elliye kadar artırmaya yetkilidir.</p>	<p>Madde 74: Cumhurbaşkanınca tespit edilecek illerde; olağanüstü hal ilanını gerektiren sebeplere ve şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin köyde veya çevrede ortaya çıkması veya her ne sebeple olursa olsun köylünün canına ve malına tecavüz hareketlerinin artması hallerinde, valinin teklifi ve İçişleri Bakanının. ...Bu şekilde görevlendirilecek güvenlik korucusu sayısı 40.000 kişiyi geçemez. Cumhurbaşkanı bu sayıyı yüzde elliye kadar artırmaya yetkilidir.</p>

Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Bakanlar Kurulu bulunmadığından Köy Kanunu’nda yapılan yasal düzenlemelerde bahse konu kurula atıf yapılan yerlerde yetkinin Cumhurbaşkanına verildiği görülmektedir.

Son olarak 11/06/2005 tarih, 25842 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan 5355 numaralı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu⁵ özelinde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş ile birlikte yapılan düzenlemelere bakılacaktır.

Tablo:5 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sonrası 535 sayılı Kanun’da yapılan değişiklikler.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Öncesi Hali	Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Sonrası Hali
<p>Madde 4: Birlik, birlik tüzüğüne kesinleşmesinden sonra Bakanlar Kurulunun izni ile kurulur ve tüzel kişilik kazanır. ...Bu durumda Cumhurbaşkanının izni aranmaz. Su, atık su, katı atık ve benzeri altyapı hizmetleri ile çevre ve ekolojik dengenin korunmasına ilişkin projelerin zorunlu kılması durumunda; Bakanlar Kurulu, ilgili mahallî idarelerin, bu amaçla kurulmuş birliğe katılmasına karar verebilir. Bu fıkrada belirtilen birliklerden ayrılma da Bakanlar Kurulunun iznine bağlıdır. ...</p>	<p>Madde 4: Birlik, birlik tüzüğüne kesinleşmesinden sonra Cumhurbaşkanının izni ile kurulur ve tüzel kişilik kazanır. ...Bu durumda Cumhurbaşkanının izni aranmaz. Su, atık su, katı atık ve benzeri altyapı hizmetleri ile çevre ve ekolojik dengenin korunmasına ilişkin projelerin zorunlu kılması durumunda; Cumhurbaşkanı, ilgili mahallî idarelerin, bu amaçla kurulmuş birliğe katılmasına karar verebilir. Bu fıkrada belirtilen birliklerden ayrılma da Cumhurbaşkanının iznine bağlıdır. ...</p>
<p>Madde 5: Birlik tüzüğü, birliği kuracak mahallî idarelerin meclislerinde üye tam sayısının üçte iki çoğunluğuyla kabul edildikten sonra valinin; birlik birden fazla ildeki mahallî idarelerin katılımı ile kuruluyorsa üyeleri İçişleri Bakanının onayı ile kesinleşir.</p> <p>Madde 18: İlçelerde, tarım ürünlerinin pazarlanması hariç olmak üzere, yol, su, kanalizasyon ve benzeri altyapı tesisleri ile köylere ait diğer hizmetlerin yürütülmesine yardımcı olmak, bizzat yapmak, yaptırmak ve kırsal kalkınmayı sağlamak üzere, tüm köylerin iştiraki ile o ilçenin adını taşıyan, köylere hizmet götürme birliği kurulabilir. Bakanlar Kurulu, bu konuda genel izin vermeye yetkilidir.</p> <p>Madde 22: ...Kontrol, denetim, inceleme, kesin hükme bağlama veya yargılama sonucunda tespit edilen kamu zararı, zararın oluştuğu tarihten itibaren ilgili mevzuatına göre hesaplanacak faiziyle birlikte ilgililerden tahsil edilir. Kamu zararlarının tahsiline ilişkin usûl ve esaslar, İçişleri Bakanının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.</p> <p>Geçici Madde 3: ...Bölge veya merkezin birden fazla il sınırnı kapsamaması halinde, bu konuda İçişleri Bakanlığınca görevlendirilecek valilik, kuruluş işlemlerini yürütür. ...</p>	<p>Madde 5: Birlik tüzüğü, birliği kuracak mahallî idarelerin meclislerinde üye tam sayısının üçte iki çoğunluğuyla kabul edildikten sonra valinin; birlik birden fazla ildeki mahallî idarelerin katılımı ile kuruluyorsa üyeleri il özel idareleri ve köylerden oluşan birlikler için İçişleri Bakanının, geri kalanları için Çevre ve Şehircilik Bakanının onayı ile kesinleşir.</p> <p>Madde 18: İlçelerde, tarım ürünlerinin pazarlanması hariç olmak üzere, yol, su, kanalizasyon ve benzeri altyapı tesisleri ile köylere ait diğer hizmetlerin yürütülmesine yardımcı olmak, bizzat yapmak, yaptırmak ve kırsal kalkınmayı sağlamak üzere, tüm köylerin iştiraki ile o ilçenin adını taşıyan, köylere hizmet götürme birliği kurulabilir. Cumhurbaşkanı, bu konuda genel izin vermeye yetkilidir.</p> <p>Madde 22: ...Kontrol, denetim, inceleme, kesin hükme bağlama veya yargılama sonucunda tespit edilen kamu zararı, zararın oluştuğu tarihten itibaren ilgili mevzuatına göre hesaplanacak faiziyle birlikte ilgililerden tahsil edilir. Kamu zararlarının tahsiline ilişkin usûl ve esaslar, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.</p> <p>Geçici Madde 3: ...Bölge veya merkezin birden fazla il sınırnı kapsamaması halinde, bu konuda Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca görevlendirilecek valilik, kuruluş işlemlerini yürütür. ...</p>

⁵ 5355 numaralı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu

5355 numaralı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu madde 5 ve geçici madde 3 ile yapışan düzenlemelerde İçişleri Bakanlığına verilen yetkinin Çevre, Şehircilik ve İklim Bakanlığı'na verilmiştir. Yine Bakanlar Kuruluna verilen yetkinin yapılan düzenleme ile Cumhurbaşkanına verildiği görölmektedir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet sisteminde yer yönünden yerel yönetimler kapsamında getirilen yeni bir yapılanmanın varlığı dikkat çekmektedir.10/07/2018 tarihinde 30474 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 20. maddesi ile; Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulu, Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu, Ekonomi Politikaları Kurulu, Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu, Hukuk Politikaları Kurulu, Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu, Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu, Sosyal Politikalar Kurulu, Yerel Yönetim Politikaları Kurulu oluşturulmuştur. Oluşturulan politika kurulları içerisinde Yerel Yönetim Politikaları Kurulu da bulunmaktadır. Bu kapsamda, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin yerel yönetimler açısından en önemli yansıması yeni kurulan Yerel Yönetim Politikaları Kurulu'dur. Cumhurbaşkanı'nın kurul başkanı olduğu kurula bir takım görevler de verilmiştir.

Tablo 6: Yerel Yönetimler Politikaları Kurulunun Görevleri:

a) Kentleşme ve yerel yönetim alanında politika ve strateji önerileri geliştirmek,   b) Türkiye'nin toplumsal, ekonomik ve siyasal gerçekliklerine uygun olarak yerel yönetim politikalarına ilişkin strateji önerileri sunmak,   c) Göç ve iskan konularında politika önerileri geliştirmek,   ç) Çevre, orman, su ve benzeri alanlarda koruyucu ve geliştirici politika önerileri geliştirmek,   d) Türkiye'nin kültürel mirasından beslenerek kentleşme politika önerileri geliştirmek,   e) Akıllı şehircilikle ilgili araştırmalar yaparak strateji önerilerinde bulunmak,   f) Boğaziçi imar uygulama programları gereği kamu yatırımlarının planlanmasına ilişkin çalışmalar yapmak,   g) Etkin bir çevre yönetiminin sağlanması için politika ve strateji önerileri geliştirmek.

Oluşturulan 9 kuruldaki biri olan Yerel Yönetim Politikaları Kuruluna yüklenen görevlere ve yetkilere bakıldığında, ilk olarak Çevre ve Şehircilik, İçişleri, Tarım ve Orman, Teknoloji ve Sanayi, Kültür ve Turizm Bakanlıkları ile koordinasyon halinde çalışacağı göze çarpmaktadır (Turan, 2018:78). Ayrıca Yerel Yönetimler Politika Kuruluna; politikaların etkin, verimli ve hızlı bir şekilde oluşup gelişmesi bakımından görevler verilmiştir (Akman, 2019: 2551). Ancak yeni hükümet sistemine geçişte yerel yönetimler alanında köklü değişiklikler şuan kadar yapılmamıştır. Bunun temel nedenin ise, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde yerel yönetimler alanında 2003 tarihinden itibaren yapılan birçok düzenlemenin bulunması olduğu söylenebilir (Turan, 2018:75). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sonrasında yer yönünden yerel yönetimler alanında yapılan yasal düzenlemelere bakıldığında; esaslı düzenlemelerin bulunmadığı, sadece yeni sisteme uyum kapsamında bir takım mecburi teknik değişikliklerin yapıldığı ifade edilebilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tarihsel süreç içerisinde toplumlar, yönetim anlayışına uygun olarak birçok farklı yönetim modeli ile idare edilmişlerdir. Yaşadıkları topluma uygun olan yönetim şeklini belirledikten ve kabullenmeye başladıktan sonra toplumlar yönetim şekillerini hukuki bir zemine oturtmaya çalışmışlardır. Sanayi devriminin ardından yaşanan hızlı değişim birçok alanda olduğu gibi bu alanda da etkisini hissettirmiştir. Devletlerin çoğunluğu, sanayi devriminden sonra insanlığın yaşadığı değişimlere ve gelen taleplere cevap verebilmek adına yeni düzenlemelere ihtiyaç duymuşlardır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti dönemselsel olarak farklı hükümet modelleri ile yönetilmiştir. En son parlamenter sistem ile yönetilirken sisteme ilişkin tartışmalar neredeyse her dönem olmuştur. Nihayetinde Türkiye, yapılan referandum ve seçimler neticesinde kendine özgü adlandırılan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçmiştir. Yeni sistem ile birlikte sistemin sağlıklı çalışabilmesi amacıyla farklı alanlarda yasal düzenlemeler yapılmıştır. Süreç içerisinde yapılan

değişikliklere genel olarak bakıldığında daha önce Bakanlar Kuruluna veya İçişleri Bakanlığı'na ait olan yetkilerin, sorumlukların, görevlendirmelerin Cumhurbaşkanı(lığına)'na devredildiği göze çarpmaktadır. Yine yapılan yasal düzenlemeler ile İçişleri Bakanlığı'nın görev, yetki ve sorumluluklarını bir kısmının Çevre, Şehircilik ve İklim Bakanlığı'na devredildiği görülmüştür. Yapılan yasal düzenlemeler, köklü değişikliklerden ziyade zorunlu veya teknik olarak yapılmıştır. Yer yönünden yerel yönetim alanında uygulanan yasaların zaman içinde değişime veya eklemlere maruz kaldığını belirtmek de gerekir. Ayrıca Türkiye'de, yer yönünden yerel yönetimler alanında yapılan yasal düzenlemelerin kökeni Cumhuriyet dönemi öncesine dayanmaktadır.

Son olarak henüz yeni sayılabilecek Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde, yapılan düzenlemelere bakıldığında yerel yönetimlerle özelinde köklü değişikliklerin yapılmadığı, yasaların uyumu amacıyla değişikliklerin yapıldığı bu sebeple zaman içerisinde yeniden bir değişim ve dönüşüme talep olabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- AKÇAKAYA Murat ve ÖZDEMİR (2018), “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Ve Siyasal İstikrar”, 1. Third Sector Social Economic Review, 53(3), 922.
- AKMAN, Çiğdem (2019), “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Yerel Yönetimler Yapbozu: Gelişmeler ve Öneriler”, OPUS International Journal of Society Researches, 13(19), 2499-2532.
- AKTAŞ, Hasan Emir (2016), “Hükümet Sistemlerinin Tıkanma Noktaları ve Alternatif Çözüm Yolları”, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(1), 209-228
- ALKAN, Haluk (2013), “Karşılaştırmalı Siyaset: Başkanlık ve Parlamenter Sistemler Işığında Yarı Başkanlık Modelleri”, Açılım Kitap Yayınları, İstanbul 1. Baskı.
- BECEREN Ertan ve KALAĞAN Gökhan, (2007), “Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemi; Türkiye’de Uygulanabilirliği Tartışmaları”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 11.
- BERK, Ahmet (2003), “Yerel Hizmet Sunumu ve Belediye İktisadi Teşebbüsleri”, Sayıştay Dergisi, Sayı: 49.
- COŞKUN, Vahap (2017), “16 Nisan 2017 Tarihinde Kabul Edilen Anayasa Değişikliklerinin Değerlendirilmesi”, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 22(36), 3-30.
- ÇETİN, Zuhal (2015), “Türkiye’de İl Özel İdaresi Sisteminin Dönüşümü Ve 6360 Sayılı Kanunun Dönüşüme Etkileri”, Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences, 20(2).
- ÇİFTEPINAR, Remzi (2006), “Yeni İl Özel İdaresi Yasası’na Eleştirel Bir Bakış” Yasama Dergisi, (2), 123-145.
- DİNÇ, Yusuf Durani ve YILMAZ Vedat (2022), “Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Yasama, Yürütme, Yargı Organları İle Taşra Ve Yerel Yönetimlere Etkilerinin Değerlendirilmesi”, Ombudsman Akademik, 8(16), 167-213.
- ERDOĞAN, Teziç (2009), “Anayasa Hukuku: Genel Esaslar”, Beta Yayınevi, İstanbul 1.Baskı.
- FENDOĞLU, Hasan Tahsin (2012), “ Başkanlık sistemi. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi”, 3(1), 39-60.
- GÖZLER, Kemal (2010), “Anayasa Hukukunun Genel Teorisi”, Ekin kitap yayınları, Bursa, 1. Baskı.
- GÜLER Tahsin (2018), “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Kamu Yönetimine Etkileri”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(39), 299-322.
- İZCİ, Ferit ve TURAN, Menaf (2013), “Türkiye’de Büyükşehir Belediyesi Sistemi Ve 6360 Sayılı Yasa İle Büyükşehir Belediyesi Sisteminde Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği”, Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences, 18(1).
- KAAN, Oğuz (2019), “2017 Anayasa Değişikliği’nde Yeni Hükümet Sistemi”, Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8(1), 14-28.

- KAHRAMAN, Mehmet (2012), “Hükümet sistemi tartışmaları bağlamında başkanlık ya da yarı-başkanlık sistemlerinin Türkiye’de uygulanabilirliği. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(18), 431-457.
- KELEŞ, Ruşen (2019), “Yerinden Yönetim ve Siyaset”, Cem Yayınevi, İstanbul 11. Baskı.
- KILINÇ, Doğan (2016), “Türkiye’de Bitmeyen Tartışma: Hükümet Sistemi Üzerine Değerlendirmeler”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 20(1), 447-510.
- KILINÇ, Zeynel Abidin (2015), “Başkanlık Sistemi ve Güçlü Tek Parti Hükümeti”, Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, 1(2), 12-24.
- KOÇAK, Süleyman Yaman ve Ekşi, Ali (2010), “Katılımcılık ve demokrasi perspektifinden Türkiye’de yerel yönetimler”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21, 295-307.
- ÖNER, Şerif (2019), “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Yerel Yönetim Mevzuatına Etkileri”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 4(2), 303-332.
- TUNAYA, Tarık Zafer (1980), “Siyasal Müesseseler ve Anayasa Hukuku”, *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 32(2-4), 1045-1049.
- TURAN, Menaf (2018), “Türkiye’nin Yeni Yönetim Düzeni: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi”, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 7(3), 42-91.
- TURHAN, Mehmet (2012), “Anayasa Hukukunda Hükümet Sistemi Tartışmaları”, Liberal Düşünce Dergisi, (66), 57-75.
- URHAN, Vahide Feyza (2008), “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması”, Sayıştay Dergisi, (70), 85-102.
- ÜNAL, Feyzullah (2011), “Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yasal Ve Yapısal Dönüşümü”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (30), 241-248.
- VARCAN, Nezih (2013), “Yerel Yönetimler” Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1. Baskı.
- YAMAN, Abdulsamet (2014), “Başkanlık Sistemi, Uygulamaları ve Türkiye’de Uygulanabilirliği” Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24(1), 83-98.
- YAZICI, Serap (2002), “Başkanlık ve Yarı- Başkanlık Sistemleri, Türkiye İçin Bir Değerlendirme”, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 4. Baskı.
- YÜKSEL, Cüneyt (2013), “Türkiye’nin Gelecek Siyasi Sistem Tercihi Rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm, Yarı-Başkanlık ve Başkanlık Sistemleri”, Yasama Dergisi, (25), 38-70.
- YILMAZ, Bülent (1997), “Yerel yönetimler ve halk kütüphanesi hizmeti: Türkiye için bir değerlendirme”, Türk Kütüphaneciliği, 11(2), 113-133.
- YILMAZ, Vedat ve KAYPAK, Şafak (2019), “6360 Sayılı Yasa Sonrası Yeni Büyükşehir Belediyelerindeki Çevre Sorunlarının İrdelenmesi: Malatya Büyükşehir Belediyesi Örneği”, Kent Akademisi, 12(1), 1-28.